

НДО-ІНФОРМ

Інформаційний бюлетень для громадських активістів

№ 1 (58), 2020

Криза створює не тільки проблеми,
але й можливості.
ІСКМ

В ОБ'ЄКТИВІ ГРОМАДСЬКЕ ЖИТТЯ

Розвиток громад

- Дистанційна освіта для громадських активістів в період карантину
- Сільські жінки, діджитал і пандемія

Точка зору експертів

- Сучасні виклики освіти в умовах пандемії
- Адаптація громадянського суспільства до викликів COVID-19

Інформаційні кейси

- Лідерство, бренд і діджиталізація
- Видання ІСКМ – методична скарбничка для громадського активіста

Інститут соціокультурного менеджменту (ІСКМ)

adm.iscm@gmail.com | www.iscm.org.ua | www.lacenter.org.ua | www.lac.org.ua

EMBASSY OF THE UNITED STATES
KYIV, UKRAINE

Редакторка:
В.В. Вдовенко

Члени редакційної ради:
Лев Абрамов
Оксана Абрамова
Олена Кваша

Дизайн:
Оксана Набока
Анастасія Шевченко

Фото:
Л.Жовтило, А.Орловська,
Н.Солдатенко, О.Абрамова, О.Набока,
А.Шевченко, Л.Кан

Верстка:
Оксана Набока

Адреса редакції:
м. Кропивницький
вул. Олега Ольжича, 75-а, оф.1
E-mail: adm.iscm@gmail.com
Веб-сайти: www.iscm.org.ua
www.lacenter.org.ua
www.lac.org.ua

Видання розраховане на активістів громадських організацій, працівників закладів культури, посадовців органів виконавчої влади, місцевого самоврядування, журналістів та всіх, хто цікавиться суспільним життям сучасної України.

Надіслані матеріали не рецензуються та не повертаються.
Редакція може не поділяти точку зору автора та не відповідає за фактологічні помилки, які він допустив.

Якщо ви бажаєте отримувати бюлетень або інші видання ISKM, просимо надсилати електронною поштою офіційні листи-заявки за підписом керівника вашої організації або структурного підрозділу на адресу adm.iscm@gmail.com.

Видання розповсюджується безкоштовно.
Цей номер виходить в електронному варіанті.

Листування тільки на сторінках видання.
Думки висловлені у видання належать авторам і можуть не співпадати з офіційною позицією ISKM.

Бюлетень видається з 1999 року.
Свідчення про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації Серія КГ № 522/99 Р

Видання засноване Інститутом соціокультурного менеджменту

© Інститут соціокультурного менеджменту (ISKM)

Шановні читачі!

Ми знаємо, що люди часи не обирають. Час обирає нас. Цей номер «НДО-Інформ» присвячений саме такому моменту в житті суспільства, коли криза, пов'язана з пандемією COVID-19, вплинула на всі верстви населення і на всі форми життя, в тому числі і на громадську активність на локальному рівні. Також це відбувається під час глобального тренду на діджиталізацію всіх процесів, що дозволило побачити громадським активістам у цій кризі не тільки проблеми, але й можливості. Ми маємо надію, що цей номер нашого журналу дасть практичні відповіді тим, хто розповідає не тільки про проблеми, а й шукає можливості.

Лев Абрамов

Президент Інституту соціокультурного менеджменту

***Ми змінюємо людей,
а люди змінюють громади!***

Підготовка видання здійснена в рамках проекту за підтримки Фонду сприяння демократії Посольства США в Україні. Погляди авторів не обов'язково збігаються з офіційною позицією уряду США. / Supported by the Democracy Commission Small Grants Program of the U.S. Embassy to Ukraine. The views of the authors do not necessarily reflect the official position of the U.S. Government.

Забороняється відтворення та використання будь-якої частини цього видання у будь-якому форматі, включаючи графічний, електронний, копіювання чи використання будь-який інший спосіб без відповідного посилання на оригінальне джерело.

З М І С Т

Життя в режимі online <i>Оксана Набока, координаторка проєкту.....</i>	2
Валентина Чугуєвець: «21 століття – це зовсім інший СВІТ» <i>Валентина Чугуєвець, керівниця громадської організації «Центр громадської активності «Перемога».....</i>	3
Дистанційна освіта для громадських активістів в період карантину <i>Ростислав Заєць, асистент програм з молодіжної політики Міжнародного республіканського інституту, м. Київ.....</i>	4
Легко працювати там, де тебе завжди підтримують <i>Наталія Солдатенко, завідувача Приютівської бібліотеки-філії Олександрійського району Кіровоградської області.....</i>	7
Адаптація громадянського суспільства до викликів COVID-19 <i>Леонід Жовтило, виконавчий директор громадської організації «Фонд розвитку ініціативи громади», м. Мала Виска, Кіровоградська область.....</i>	9
Сільські жінки, діджитал і пандемія <i>Люба Кан, тренерка, громадська організація «Олександрійський гендерний інформаційний центр», Кіровоградська область.....</i>	12
Сучасні виклики освіти в умовах пандемії <i>Оксана Абрамова, кандидат педагогічних наук, доцент Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка (м. Кропивницький).....</i>	14
Анна Орловська про точки опори під час кризи: лідерство, бренд і діджиталізація <i>Анна Орловська, засновниця тренінгового центру “Мозаїка”, м. Олександрія, Кіровоградська область.....</i>	16
«НДО-Інформ» — видання з 20-річною історією.....	19
Видання ІСКМ - методична скарбничка для громадського активіста.....	19

Життя в режимі online

В останні роки діджиталізація суспільства все більше набирає обертів, поступово охоплює всі сфери нашого життя – від звичайних покупок в інтернеті до проведення масових заходів online, а в період пандемії тим

Оксана Набока

паче це стало майже повсякденним. Після введення карантину практично по всьому світу людям довелося перелаштовувати своє життя. Діти «відправились» в online-класи, батьки освоювали різноманітні сервіси для проведення робочих віддалених нарад на роботі, замовляти товари додому тощо. Та чи всім це добре вдалося? Чи вистачило знань або були поруч ті, хто б допоміг розібратися, особливо активістам в сільській місцевості? Адже реалізація громадських ініціатив є рушійною силою змін у громаді. І саме соціальні мережі можуть бути одним із інструментом втілення в життя позитивних змін, але важливо вміти правильно та безпечно їх використовувати.

З 1 липня 2020 року Інститутом соціокультурного менеджменту (ICKM) розпочато проект «Перехід до цифрового

мислення» за підтримки Фонду сприяння демократії Посольства США в Україні. Перехід до цифрового мислення є необхідністю, особливо для громад малих міст та сіл, тому що цифрові програми стають критично важливими для розвитку громади та покращення якості життя, мають потенціал для вирівнювання конкурентного майданчика між міськими і сільськими громадами.

В рамках реалізації проекту місцевим громадським активістам буде наданий діджитал-інструментарій, який дозволить їм комунікувати з цільовою аудиторією в незалежності від влади. Це дозволить доносити альтернативну точку зору на місцеві проблеми і сприятиме локальній демократії. Проект передбачає проведення інформаційно просвітницького заходу*, а саме, круглого столу щодо питань ролі діджиталізації у розвитку демократії на місцевому рівні й участі громадських активістів у цьому процесі. Планується проведення чотирьох тренінгів* за навчальною програмою «Реалізація громадських ініціатив в епоху діджиталізації»; 2 вебінарів з учасниками проекту з представлення актуальної інформації, методів та шляхів управління інформаційними матеріалами в сучасних умовах та використання діджитал-можливостей в громадському секторі; 6 виїзних консультацій орієнтовно до громад Кіровоградської області з метою надання консультацій з реалізації громадських ініціатив з використанням діджитал інструментів. Також, в рамках проекту буде розроблено та опубліковано електронну версію журналу ICKM «НДО-Інформ».

Оксана Набока,
координаторка проекту

* У зв'язку із карантинними обмеженнями заходи проводитимуться із дотриманням всіх санітарно-епідемічних вимог: засоби індивідуального захисту (маски); температурний скринінг; посилено заходи бактеріальної безпеки та гігієни; антисептичні засоби.

Валентина Чугуєвець: «21 століття – це зовсім інший світ»

До вашої уваги розповіді громадських активістів, працівників закладів культури про роботу в період карантину. Валентина Чугуєвець, керівниця громадської організації «Центр Громадської Активності «Перемога», м. Олександрія, Кіровоградська область про те, наскільки нові умови життя вплинули на діяльність організації.

З настанням карантину нам в організації довелося дещо переглянути цінності. Визначити, що є найважливішим. Те, на що ми раніше витрачали більше часу - зараз стало менш важливим. Варто було розуміти, що у світі відбуваються зміни, що насправді часу не так багато, і раніше ми могли відкладати деякі справи на потім, то зараз стали більш сконцентровані та більш конкретні. Важливо ще те, що у мене в організації багато людей похилого віку, які не були комп'ютерно грамотними, чи навіть ті, хто працював у бібліотеках, де ми зустрічались. Тому, взагалі не було можливості цього робити. За крайньої необхідності ми зустрічались в офісі по 2-3 людини. Але, переважно старались спілкуватись по телефону. Люди похилого віку придбали собі смартфони, тому, мали можливість перейти на роботу онлайн. Вони були вимушені вчитись користуватись, і правда, не завжди успішно. Наприклад, одна жінка, у якої донька в Ізраїлі – взагалі неможливо було з нею зв'язатись. І більше стало, якщо так

можна сказати, зовнішніх комунікацій, що мені сподобалось.

Більш експертними організаціями нам були запропоновані безкоштовні програми, які раніше були платними. Тому, ми мали можливість слухати вебінари, таким чином навчались самі. Тепер знаємо, як проводити курси у себе в офісі, які ми планували раніше, залучаючи більше людей з різних міст України за допомогою онлайн-інструментів. Наразі плануємо провести свій захід онлайн.

Раніше, коли проводили анкетування щодо

«Навчання суспільної думки», то це, зазвичай, були люди старшого віку. Зараз, залучаємо і молодь, проводячи анкетування в соціальних мережах. Ще я зіштовхнулась з тим, що треба звернути увагу на свій бренд. Ніколи особливо не звертала уваги на свій профіль у Facebook, Viber, що там написано, як підписано. Instagram взагалі не користувалась, а зараз бачу, що доволі багато можливостей є в ньому. Наприклад, я раніше спілкувалась більше з людьми похилого віку, ближче до себе, а так як зараз є

Валентина Чугуєвець

потреба в тому, аби хтось показав, пояснив, то залучається більше молоді. Вони із задоволенням допомагають, ми спілкуємось, я ділюсь своїм досвідом, а вони показують те, що в їх компетенції, той же, наприклад, Instagram. Нещодавно йшла мова про те, чого вони могли б навчати старших людей, подібні влаштовувати семінари.

Ще хочу додати, що ми побачили наявність дуже великої конкуренції в сфері онлайн платформ і зрозуміли, що треба якось виділятися серед однакових послуг. Тому, ідеї почали з'являтися і ми над ними активно працюємо. Правда, це зовсім інший світ, 21

століття. Я згадую, коли мені подарували телефон і я пів року ніяк не могла почати ним користуватись, а за потреби просто дзвонила зі старого телефону з кнопками. Але коли все таки зрозуміла, що це важливо і почала користуватись цим телефоном, сенсорним, то зрозуміла, що зараз це просто необхідність.

В роботі мені подобається програма zoom. Раніше, коли у нас був дводенний тренінг, треба було кудись їхати, що було затратно, а зараз за допомогою програми zoom ми могли одночасно і говорити, і слухати, і конспектувати, і зустрічатись – чудово, дуже зручна платформа для навчання. У нас були навіть викладачі, які не вміли раніше – навчились користуватись. Ще у нас був семінар з написання проєктів для фондів. Я вперше самостійно створила процес запису для участі в проєкті: зробила опитування, люди цікавились, писали, а ми залучали їх до проєкту. Подібний досвід став для мене важливим. Спочатку, звісно, мені допомогли, надіслали шаблон, а я вже потім зробила за ним те, що потрібно мені. Або, наприклад, ми робили презентації – це теж для мене було в новинку. Нам давали приклади презентацій, а ми робили презентації своїх проєктів. Мені це дуже сподобалось. При спілкуванні з молоддю я почула, що то у школах вже є норма, діти це вміють, а для мене було «ноухау», будемо говорити, і дуже цікаво.

Взагалі, в місті наше життя дуже активно розвивається, адже багато хто був закордоном, де отримав певний досвід, і по приїзду почав цей досвід застосовувати, побачивши можливості тут. Наприклад, по одній з вулиць змінили кіоск, гарно оздобили, дуже стильно – казали, що бачили, як роблять «там» і приїхавши, вирішили подібне відтворити «тут». Бізнес-ідей більше почало з'являтися, наприклад, будинок культури викупили, не дивлячись на те, що в країні карантин. Зараз робиться ремонт, буде секція боксу ті інші. Тобто, те, що ми починали, вони продовжують над цим працювати, але додають щось нове. Будинок культури оживає і ми цьому дуже раді, адже те, що ми робили, тепер має продовження.

З приводу доступу до інформації, в контексті діджиталізації, то що цікаво. До бібліотеки зараз і незручно ходити, адже кожні пів години там прибирання, комп'ютери вимикають, потім проходить значний час, поки вони завантажуться. Там ще ремонт новий зробили і все змінили, і тому вже не так затишно.

Наразі мені не вистачає впевненості в собі, аби займатись організацією від початку до кінця. Хотілось би знати про різні можливості. Чуло про багато платформ і є бажання розуміти в яких випадках, що краще використовувати. Хотілось би знати, як я можу викладати/проводити тренінги за допомогою онлайн-інструментів. Тим більше, якщо діти в школу не ходять – їм потрібна допомога, це може бути як бізнес, так і громадська діяльність.

Спілкувалася Анастасія Шевченко,
асистентка проєкту

Дистанційна освіта для громадських активістів в період карантину

*Ростислав Заєць, громадський активіст,
асистент програм з молодіжної політики
міжнародного республіканського інституту
про дистанційне навчання в період
карантину.*

Міжнародний республіканський інститут реалізує ряд проєктів в напрямку дистанційної освіти. І, у зв'язку з карантинном ми були вимушені перейти на онлайн-навчання. Школа молодого політика для дітей 15-17 років і академія політичного лідерства для учасників та учасниць віком від 18 до 40 років. Це навчання політичної культури, політичної грамотності і зараз, мобілізація як виборців, так і тих, хто претендуватиме на виборчі позиції в міській раді для того, щоб навчати людей, котрі будуть балотуватись як депутати або помічниками депутатів. Що їм треба знати, аби вони могли компетентно виконувати свої обов'язки, і для електорату навчання - що треба знати, як обрати

кандидата не лише за красивою картинкою. Тобто, широке навчання.

У нас це проходить у форматі семінарів, які проводимо по всій Україні з малими групами людей до 25 осіб. Це дуже інтенсивне навчання протягом 2-3 днів. І ці 2-3 дні треба було вмістити і в об'єм матеріалу, який мали підготувати тренери, і аби не втратити ні якості, ні об'єм інформації, котру ми можемо надати слухачам. Було прийнято рішення, як і всюди, проводити zoom-конференції. Але, деякі речі практично неможливо було пояснювати в подібному форматі, адже на початку не було навіть вмінь.

Можна сказати, що це стало деякою проблемою, адже раніше була система роботи, коли ми бронювали готель, проводили конкурс серед великої кількості претендентів, а їх було близько 80 людей. А тут треба було розуміти, як ми будемо проводити конкурс. Чи це буде відбуватися абсолютно для всіх, як учасники приєднуються, у кого з тренерів є достатньо хороший побутовий інтернет, якого вистачає, аби на YouTube дивитись відео, але не вистачає аби в zoom проводити конференцію. Є матеріал, який вони малюють на дошках, пояснюють, а вдома у них немає тих дошок, не вистачає наочності, адже ми, як Інститут, це все надаємо для навчання. Як зв'язатись, який обрати час, як частину матеріалу перевести в онлайн-формат, де більше двох людей. З початком пандемії майже всі сидять в одній квартирі, у них є діти, деякі взагалі в одній кімнаті, і при цьому потрібно тримати увагу слухачів протягом двох годин.

Було прийняте рішення проводити це у форматі одної пари, 1 година і 20 хвилин. Але далі постало питання - як в цей проміжок часу помістити інформацію, яку ми, зазвичай, розказуємо протягом усього дня? Тому, була проведена дуже вагома двотижнева робота тільки аби почати це. І от одна із тренерок Інституту провела захід у форматі, в якому потрібна була колосальна підготовка з точки зору реформації матеріалу. 8 заходів у форматі, в якому молоді політики можуть провести для медіа в контексті виборів, аби привернути до себе увагу, як до кандидата

– створити інфопривід на виборчій ділянці. І от вже зараз ми звикли, як це все краще проводити.

Специфіка полягає в тому, що на перший погляд може здатись простим. Ми знаходимо якісного тренера, оголошуємо тему, а треба ще заволодіти увагою людей. Стало дуже багато конкурентів, адже всі, знаходячись вдома, проводять різноманітні вебіари,

Ростислав Заєць

певні зустрічі, але кількість активістів, кількість людей, зацікавлених у вжитку якісного контенту, не зростає. Збільшилась кількість людей, що надає послуги, але не збільшилась кількість споживачів, тому постає питання - а що треба зробити, аби саме ти зачепив глядача?

Ми починали перший вебінар наприкінці березня 2020 року із 40 учасниками, а потім дійшли до того, що не вистачало базових обмежень zoom і потрібно було підвищувати до залучення більшої кількості учасників, бо у нас було близько 205 людей, заявки надходили все нові і ми розуміли, що треба якось розширятись. Ми випрацьовували своєрідний рефлекс, що от кожний четвер в певний час ми проводимо вебіари. Почали користуватися рекламою на Facebook. Це стало необхідним, адже у нас є база даних, але люди зараз не так часто проглядають

пошту – всі втомились від карантину, літо, деякі поїхали на відпочинок до моря. З точки зору неформальної освіти, відвідуваність дещо зменшилась і це колосальні виклики аби в таких умовах все одно лишатись на тому ж рівні.

Результати у нас поділяються на кількісні та якісні. Кількісні результати - це кількість зареєстрованих заяв та кількість тих, хто справді «приходить» на вебінар. Тобто, ми вимірюємо відсоток, скільки людей «дійшло» і це є важливим критерієм у мтм-просторі, без якого наразі стало неможливо. Наприклад, 40% - це вже добре. Як відбувається проведення - людина зареєструвалась, автоматично одразу їй приходить посилання на zoom, в день вебінару о 12:00 та 15:00 йому/їй приходить нагадування, що сьогодні о 16:00 буде вебінар. Тобто, ми постійно залишаємось на зв'язку з учасниками та учасницями, завжди «тримаємо їх в курсі». І не менш важливою є взаємодія після вебінару зі своєю аудиторією. Ми робимо фідбеки (зворотній зв'язок). А саме, всі презентації, записи матеріалу надсилаємо всім, хто взяв участь у вебінарі і дуже приємно потім на Facebook бачити відгуки. Також, пишемо про те, що було приємно отримати питання від певного учасника або учасниці, залюбки відповідаємо на нашій сторінці, або розсилаємо нашим підписникам, маючи певне ком'юніті (спільноту) в мережі Facebook.

Це сторінка Міжнародного республіканського інституту. Там ми пишемо, що от з певного вебінару ми для підписників зробили хайлайт (історії, які можна зберігати більше, ніж 24 години), відео-нарізку кращих моментів. Підписники можуть отримати цю суху вижимку, а більше інформації знайти на офіційному сайті у форматі міні-статей.

Щодо якісних показників, то у нас є анонімна анкета, проходження займає близько двох хвилин, там небагато питань. В zoom є можливість прикріпити файл.

Коли учасник виходить із конференції він автоматично переходить до google-форми, яку треба заповнити. Якщо, буває, мала кількість людей, що заповнили анкету, ми робим розсилку, пояснюємо, що це займе лиш пару хвилин. Чекаємо, доки хоча б 50% учасників дадуть відповідь на нашу анкету і тоді вже приблизно можна робити висновки про якість вебінару. Питання там переважно про те, чи сподобався учасникам та учасницям вебінар, що нового дізнались вони, які теми було б цікаво прослухати наступного разу, адже всі теми для вебінарів ми обираємо на основі запитів наших учасників та учасниць. Тобто, якщо люди зацікавлені в темі кібербезпеки – ми шукаємо того, хто може компетентно провести вебінар з кібербезпеки. Ми постійно звертаємо увагу на те, що саме цікаво глядачу, ну і оцінка вебінару за п'ятибальною шкалою. «Чи сподобалась робота тренера?», «Чи дізнались від тренера щось нове?» та подібні питання.

На наші заходи намагаємось залучати різну аудиторію. На перших вебінарах у нас

була та ж аудиторія слухачів, що і в школі молодого політика чи в академії політичного лідерства. А потім

почало працювати «сарафанне радіо» і протягом карантину, починаючи з березня 2020 року, наша база даних поповнилась на 700 нових контактів. Я вважаю, це достатньо велика кількість конкретно нових унікальних обличь. В більшості, це молодь. Ми ще працюємо з політичними активістами, тими, хто цікавиться, бере участь або збирається балотуватись.

Одна з наших ініціатив «Визначай своє майбутнє» («Define your future») і конкретно в рамках цієї ініціативи ми проводимо передвиборне навчання і для кандидатів, і для електорату. Людей цікавить не формат студентських пар, де подають суху теорію, а та ж теорія, що супроводжується одразу практичними кейсами. Навіть у випадку з тим ж медіа в контексті політики, треба показувати робочі механізми. Не залежно

«Людей цікавить не формат студентських пар, де подають суху теорію, а та ж теорія, що супроводжується одразу практичними кейсами»

від того, хто саме був тренером на вебінарі – учасники можуть нам писати. У кожного є можливість контакту як з працівниками Інституту, тобто з нами, так і з нашими тренерами. Навчання для молоді, для політичних партій, для мерів та депутатів міських рад, для представників НДО, для людей з Криму, Донецьку та Луганську. Також є навчання для жінок, адже ми беремо участь в прописанні гендерного балансу в певних документах в політичному представництві.

Ми постійно колаборуємо (співпрацюємо) як з політичними партіями, так і з депутатами, навіть якщо у нас різні напрямки – ми все одно об'єднуємо зусилля, створюємо панельні дискусії, даємо молоді можливість поспілкуватись з людьми, котрі вже обирались в народні депутати. Молодь на початку свого шляху отримує змогу поспілкуватись з людьми, які вже мають певний досвід і це цікаво. Ми культивуємо інтерактивність та практичність, аби суху інформацію звести до мінімуму. Є, звісно, теми, де без теоретичної бази працювати неможливо, наприклад, та ж кібербезпека. Але, все ж таки, намагаємось зробити свої заходи цікавими.

Спілкувалася **Анастасія Шевченко**,
асистентка проекту

Легко працювати там, де тебе завжди підтримують

Щодо дистанційної роботи, співпраці з колегами, з користувачами бібліотеки під час карантину наше видання поспілкувалися із завідуючою Приютівської бібліотеки-філії Олександрійського району Кіровоградської області Наталією Солдатенко.

Мoje життя проходило швидкоплинно, я навіть не відчула, що це карантин. Все було як повсякденно, тільки дистанційно, віртуально. Я брала участь у різних конференціях в zoom, в тому числі Української бібліотечної асоціації, також наша Олександрійська районна бібліотека влаштовувала онлайн-заходи, в яких я

залюбки брала активну участь. Це були віртуальні виставки, участь у челенджах* між бібліотеками районного рівня (по Кобзареві, Ліна Костенко, з екологічної тематики). Дуже цікава була така робота, тому що кожна людина виставляє свою інформацію, вона її готує, подає так, як вона це бачить. І під час підготовки різних челенджів, ми з колегами використовували ті знання, які отримали під час навчання в Інституті соціокультурного менеджменту (ІСКМ) на тренінгах з діджиталізації, а саме як створювати відео, як доповнювати тощо. Це дуже великий скарб знань, які ми втілювали в життя. Також, багато робили виставок онлайн. Яким чином це відбувалось? Ми готували матеріали (фото) з нашого фонду і опубліковували в інтернеті на сторінках соціальної мережі Facebook, в блогах. Кожна виставка мала своє підтвердження, ми робили опис, що саме люди можуть тут побачити. Якщо це книга, то для кого вона рекомендована, для якої категорії користувачів. Тому що були виставки тільки для дітей, деякі для дітей та їх батьків, тобто для різної вікової

Проведення заходу в бібліотеці (до початку карантину)

категорії користувачів. Отже, можемо сказати, що не сильно відрізняється робота під час карантину, вона була плідною, результати видно, і, хочу сказати, що люди цікавляться, відмічають своїми вподобаннями і це спонукає ще краще працювати.

Коли у нас було піврічне звітування, то у нас виникало питання, а як же саме ми це

будеморобити? І от звіти були по вподобанням наших користувачів, підписників і просто людей, які дивляться або відео, або виставки в мережі Інтернет. І, навіть можу сказати, що під час карантину, ми ще більше робили, ніж як у звичайному руслі, бо нам хотілося більше людям надати інформації, розказати, показати, презентувати. Що ми працюємо і ми потрібні. З останнього, ми отримали

Юні читачі

книги і необхідно було їх також показати і я подумала, чи будуть їх читати чи ні?! Але одразу люди почали ставити вподобання, коментувати, що дійсно цікаві ці книги. Тоді я зрозуміла, що нас дивляться і реагують на нашу роботу, залишають свої враження, чим їм сподобалась ця виставка. Основною платформою, яку використовували в роботі – це була соціальна мережа Facebook, «зустрічі» проводили в zoom, блог, відеоролики робила на комп'ютері.

Труднощів не було, спочатку роблю начерки, а потім і працювати легко, і мені це подобається, адже я бачу, що і людям це подобається також.

У користувачів іноді були запити про допомогу, і я її одразу надавала. В основному, це були платні послуги в реєстрації на тому чи іншому ресурсі. В період карантину не було можливості поїхати або в банк чи в іншу необхідну установу, тому все робилося онлайн. Тому, подібні труднощі ми швидко

вирішували, і для нас це було не складно. У кого не було комп'ютеру, інтернету, то ми зв'язувалися через мобільний телефон, домовлялися про зустріч і тут в бібліотеці вирішували їх питання.

Якщо говорити про жителів нашого селища, які вміють користуватися онлайн-інструментами, то я реально можу сказати – 20% населення. Це не просто грати в ігри, подивитися стрічку новин Facebook, а й вміють щось робити, створювати. Ті, для кого ми проводили курси комп'ютерної грамотності, вони активно користуються знаннями на практиці, тобто є активними користувачами в мережі Інтернет, створюючи свої продукти і це люди старшого віку. Є плани і надалі підвищувати рівень знань, але поки що в умовах, які надає нам держава, будемо так казати, це неможливо.

І щодо планів...у нас була розроблена стратегія розвитку бібліотеки, якій ми і слідуємо. Це надання послуг жителям селища, обов'язкова книговидача, віртуальне спілкування в zoom. Ми плануємо провести відео-конференцію з молодіжною радою щодо подальшого її розвитку. Хочеться, щоб побільше людей ходило до нас.

Також, у мене є бажання створити на дворі кінозал. У нас є свій екран і всі умови для цього. Це такі, будемо говорити, у мене стратегічні плани. Я думаю, що для життя бібліотеки це немало важливі плани, тобто це і є ті самі плани, які має виконувати бібліотека.

Спілкувалася Оксана Набока,
координаторка проекту

*-від англ. Challenge - жанр інтернет-роликів, в яких виконується завдання на відеокамеру і розміщується в мережі, а потім пропонується повторити завдання своєму знайомому або необмеженому колу користувачів.

Адаптація громадянського суспільства до викликів COVID-19

Наша постійна рубрика – точка зору експерта. Пандемія COVID-19 призвела до нових викликів у всіх сферах нашого життя, громадські активісти були вимушені перейти на інший рівень своєї діяльності. Наше видання вирішило поспілкуватися з експертами, тренерами з питань розвитку громад, неформальної освіти щодо ситуації, яка склалася.

Леонід Жовтило, виконавчий директор громадської організації «Фонд розвитку ініціативи громади», м. Мала Виска, Кіровоградської області.

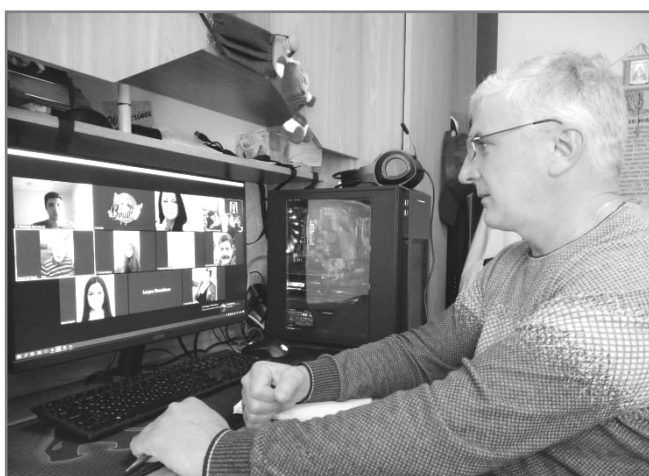
Редакція: п. Леоніде, на Вашу думку, чи був готовий громадський сектор до викликів, пов'язаних із запровадженням карантину задля запобігання розповсюдження COVID-19. З якими труднощами зіткнулися у своїй роботі Ви, як громадський активіст?

Леонід Жовтило: Найперша трудність була в тому, що громадський сектор і активне громадське середовище звикли працювати в живу, проводити навчальні семінари, зустрічі офлайн. Коли був запроваджений всеукраїнський карантин і все зупинилося, заборонено проводити масові зустрічі, це стало великим викликом і питанням «А що далі?».

Зазвичай, ми багато контактували з колегами, партнерами в телефонному режимі, інколи, у Viber, але в основі нашої діяльності були «живі» консультації, зустрічі, всякого роду активності. Карантин визначив інші підходи, інші можливості, інші інструменти для контактування, ми почали використовувати онлайн-формати. З карантинними обмеженнями прийшло розуміння, що тепер онлайн-можливості однозначно входять в наше життя, і щоб не втратити контактів та залишатися в «системі», їх потрібно використовувати як

для проведення семінарів, консультацій, тренінгів, так і для розвитку онлайн-можливостей у спілкуванні з місцевою владою та партнерами.

В той же час, в онлайн-заходах є і певні особливості. Тренінги проводити складніше, але для інших заходів це дуже класно і можна користуватися цими інструментами, тому що вони дозволяють залучати більшу кількість людей, які бажають взяти участь у цих заходах, не змінюючи свого географічного

Леонід Жовтило

розташування. На мою думку, онлайн-робота є плюсом для консультантів та експертів, тому що можна захопити більшу аудиторію. Але є і виклики, доводиться більш детально готувати презентаційні матеріали, експертні та консультаційні висновки. Тому, в даній ситуації на громадських експертів та консультантів лягає більша відповідальність та об'єм роботи, а для учасників - це інструменти та матеріали, які вони можуть взяти у руки та використовувати у своїй роботі безпосередньо після заходів. Є плюси і мінуси даних форматів роботи. Звісно, онлайн не замінить живе спілкування, але в 21 столітті це необхідний інструмент, тому, наприклад, я у свою сільську оселю, яку використовуємо як дачу, одразу провів Інтернет.

Редакція: У принципі, на моє наступне питання Ви вже децю відповіли. Наскільки я зрозуміла, змінилася схема роботи, Ви

більше часу витрачаєте на підготовку до своїх заходів, готуєте візуальний контент, презентації тощо. На скільки видозмінилася Ваша звичайна схема роботи, яка методика роботи в умовах онлайн-взаємодії та які інструменти Ви й надалі будете використовувати?

Леонід Жовтило: Те, що більше часу доводиться витрачати на підготовку до онлайн-заходів, це однозначно. Карантин змінив форму, а не змістовну частину діяльності. Повна зайнятість, роботи вистачає, сам навчаюсь та намагаюсь передавати здобуті знання іншим, що потребує досить серйозної підготовчої роботи.

Звісно, не вистачає «живого» спілкування, але зі зняттям карантинних обмежень, напрацьовані методики онлайн-взаємодії буду однозначно використовувати у своїй роботі. Як приклад, турбо – режим в законодавчих ініціативах постійно вносить зміни в життя як громадського сектору, так і місцевої влади, і, відповідно, вимагає від нас швидких кроків, реагування і донесення інформації до споживача, органів місцевого самоврядування, громадськості.

Тому, онлайн-робота у даному випадку - це інструмент швидкої орієнтації на споживача, передачі інформації, коментування тих чи інших законодавчих нововведень. Наразі дані питання є особливо важливими, у період змін в системі адміністративно-територіального устрою, змін у принципах та можливостях управління громадами, підвищення ролі громадськості, а для громадського сектору це робота над розвитком активності громадян, тому онлайн-інструменти дозволяють доносити цю інформацію до громади і робити це оперативно.

Редакція: Якими діджитал-інструментами Ви користуєтесь?

Леонід Жовтило: Я використовую систему Microsoft Teams, яка є найбільш захищеною. Також, користуюсь Business

Skype. Створюємо конференції у Viber.

Редакція: Ви зачепили тему змін законодавства. Демократія в громадському секторі і Covid - у якому напрямку вони розвиваються? Скажіть будь ласка, як Ви бачите демократичні процеси в умовах пандемії?

Леонід Жовтило: Як на мене, “влада завжди є влада”, і будемо вважати, що прагнення влади є щирими у забезпеченні безпеки здоров’я громадян через обмеження заходів, спілкування, активності громадян тощо. Але знову ж таки, з іншого боку громадський сектор інколи “наступає на їх мозоль” та не спрощує життя влади, а змушує більше працювати.

Тому, в умовах пандемії відповідальність на громадському секторі й на владі дуже велика. Я повністю усвідомлюю, що інструменти громадської участі мають використовуватися владою, й знову ж таки громадянами в будь - яких умовах.

Сьогодні є дуже багато норм законодавства, які змушують владу висвітлювати результати своєї діяльності,

Участь в zoom - конференції

звітувати, виходити, так би мовити, в онлайн-простір. Наприклад, публікувати інформацію про закупівлі чи продажі, оренду майна на сайті. Громадські активісти повинні знати і вміти віднайти та користуватися цією інформацією, яку на сайтах місцевих рад інколи дуже важко знайти.

Отже, дуже важливо розумітися на цьому, бути готовими до того, що все ж таки онлайн-

режим, Digital-режим роботи й надалі будуть присутніми у нашому житті і діяльності, що вони є сучасними і ними потрібно вміти вільно користуватися.

Редакція: *Ваша цільова аудиторія - це громадські активісти сільської місцевості?*

Леонід Жовтило: Не тільки громадський сектор. Ми працюємо і з представниками органів місцевого самоврядування, сільськими жителями, громадянами, депутатським корпусом, представниками громадських організацій.

Редакція: *Ви провели собі в селі інтернет, Ви є Digital розвинутою людиною. А наскільки, наприклад, у цілому села готові до Digital? Які труднощі виникали, наскільки села взагалі готові до роботи онлайн, наскільки вони були максимально включеними у роботу або чи були вони включеними? Чи виникали у цьому труднощі?*

Леонід Жовтило: Я хочу сказати, що, наприклад, на Кіровоградщині можна сказати, що 90% місцевих органів управління, сільських, міських, селищних рад та, навіть, жителів, були готові працювати онлайн, були готові підключатися до програм, і це не викликало особливих проблем. Люди розуміють, як працювати в інтернеті та не бояться його. Єдине, що бажає залишатись кращим - це якість та швидкість інтернету. Швидкість інтернету не завжди дозволяє у більшості сільських місцевостей якісно користуватися онлайн-інструментами.

Об'єднані територіальні громади мають свої сайти, через які подається інформація. Але коли ми зараз працюємо над базою не об'єднаних територіальних громад, які в перспективному плані будуть об'єднуватися, то сайти низької якості, в багатьох громадах їх немає і там панує «архаїзм». Можливості, і це добре, у селах для підключення до Інтернету є, різні провайдери мають точки підключення і працюють в селі на самих віддалених вулицях. В людей є інтернет і вони працюють й спілкуються у Facebook та ін.

Редакція: *Швидкість і якість інтернету - це те, що ми потребуємо для таких*

онлайн-зустрічей. Можливо, у Вас є поради, як зробити онлайн-зустрічі більш ефективними?

Леонід Жовтило: Ефективність як онлайн-зустрічей, так і офлайн залежить від підготовки. Так само, наприклад, як ми готуємося до тренінгів. Надсилаємо учасникам запрошення, під'їжджаємо заздалегідь за два дні, здійснюємо знайомство із територією чи приміщенням, де буде проводитися тренінг, зустрічаємо учасників тощо. Така сама процедура і культура спілкування має бути присутня й в онлайн-заходах. Наприклад, ви готуєте відео та перевіряєте чи запускається. У нас була практика, коли ми здійснювали за день до заходу попереднє підключення учасників, створювали пробне включення, перевіряли чи запускається відео, оголошували про заплановану зустріч наступного дня. При серйозному підході це дає серйозний результат. Готуватися потрібно заздалегідь. Якщо є партнер у проведенні заходу, то обов'язково підключатися заздалегідь та обговорювати, як будуть проходити презентації, хто на якому слайді буде виступати, говорити, хто буде контролювати якість зв'язку тощо.

У такому форматі дуже добре, коли експерти чи тренери на онлайн-зустрічі

«Онлайн-робота у даному випадку - це інструмент швидкої орієнтації на споживача»

працюють в парі, тобто, коли тренери на підхваті й володіють інформацією повноцінно.

Зв'язок є зв'язок, може статися, що одного тренера може «вибити» з ефіру, адже, для інтернету не важливо, чи ти знаходишся у м. Київ чи м. Мала Виска чи с. Протопопівка Олександрійського району Кіровоградської області. Тому, важливо, щоб партнер міг повноцінно продовжити доповідь, спілкування з учасниками, поки основний тренер підключиться. Тренери повинні орієнтуватися, на якому етапі що відбувається, це дуже важливо. Й це дуже

класно, коли працюєш у парі, або ще краще у трьох.

Редакція: *І останнє питання, підсумкове, діджиталізація на Кіровоградщині - наскільки ми розвинена область та на скільки в нас люди готові до Digital, на Вашу думку?*

Леонід Жовтило: По-перше, технічно. По-різному в районах області провайдери надають технічні можливості, але сьогодні вони є. По-друге, чи розуміють люди, як скористатися цими можливостями. У нас є офіційні сайти органів влади, але ми не вміємо з них зчитати інформацію. Сайти органів влади або перевантажені інформацією або вона розміщена досить заплутано і віднайти інформацію, яка має бути у відкритому доступі досить складно або вона взагалі відсутня. Тобто, немає культури висвітлення інформації і нам потрібно навчатися цьому. Зараз дуже багато можливостей для відкритих даних, є велика кількість онлайн-ресурсів, те, про що ми з вами говорили ще три роки тому (ред. - діджитал інструменти).

Тепер вони є в доступі й набагато спрощують роботу місцевих рад, наприклад, видачу довідок у сільській раді. Колись громадян хвилювали ці питання, тепер є всі реєстри місцевих рад, де просто потрібно ввести інформацію і люди зможуть нею скористатися.

Попри це, деякі ради продовжують збирати людей й видавати незрозумілі довідки, які вимагають самі відділи органів місцевого самоврядування, що знаходяться в цьому ж приміщенні, інколи "через стінку". Є такі випадки, нажалю.

Тому, цієї культури діджиталізації, електронної роботи, електронного сервісного обслуговування громадян потрібно ще навчатися. Завдяки онлайн-інструментам, я мав можливість познайомитися із досвідом роботи органів місцевого самоврядування в Естонії, то я був вражений їхнім рівнем діджиталізації, як там працює громадськість, органи влади, можливості через зручні, доступні реєстри отримувати інформацію... Це дійсно новий рівень!

Сільські жінки, діджитал і пандемія

Люба Кан, тренерка, представниця громадської організації «Олександрійський гендерний інформаційний центр», Кіровоградська область, про активність жінок в сільській місцевості під час карантину та роботу з онлайн-інструментам.

Редакція: *Що Ви переосмислили в своїй роботі як громадська активістка за час роботи в режимі самоізоляції?*

Люба Кан: Якщо чесно, я не дуже сприймаю на свій рахунок слово активістка, мені ближче громадська мотиваторка, бо мені небадужі, можна сказати, я відчуваю, проблеми, сумніви і тривоги жінок. Я маю досвід і розуміння, як можна само реалізуватись, самостверджуватись в місцевому соціумі, на локальному рівні (це я про досвід проектної діяльності). Я не готова миритися з утиском жіночих прав, не лише суспільства, а й самих жінок, я не готова миритися з насильством, стереотипним нав'язуванням.

Стосовно ж самоізоляції, після того, як в моє життя ввійшли такі терміни як пандемія, коронавірус, на якийсь час охопила паніка, розгубленість. Для мене важливим є спілкування наживо, коли бачиш реакцію свого співрозмовника, співрозмовниці, відчуваєш енергетику, що на відстані є за складно. Але є такі ситуації, на які не можна вплинути, але можна змінити до них своє відношення. Тож, я сконцентрувалася, вирішила не піддаватися панічним настроям, налаштувалася на позитив і використовувала всі наявні можливості для розвитку.

Самоізоляція - ідеальний для мене час на переосмислення, час розібратися в собі, оцінити, що зроблено, визначитися куди рухатися далі, враховуючи те, що кожної миті все може кардинально змінитися. Важливо зрозуміти, що є дійсно важливим, особистою цінністю, а не цінністю нав'язаною оточенням. Саме це визначило тему мого тренінгу для жінок «Сьогодні твоє завтра», який зараз на стадії розробки.

Редакція: Жінки на селі, як проявляється їх активність, наскільки вони залучені в громадську діяльність (ті регіони, де зосереджена ваша діяльність)? Можливо, були якісь заходи/ініціативи/акції, які варті уваги?

Люба Кан: Учасниці жіночого кластеру, який сформувався під час останнього проєкту громадської організації «Олександрійський гендерний інформаційний центр» територіально проживають в сільській місцевості. Як і всі жінки, в першу чергу відчувають на собі тягар відповідальності за свою родину, за здоров'я своїх дітей, фінансові проблеми. Але знаходять сили і можливості навчатися онлайн, реалізовувати місцеві ініціативи. Наталія Гаврилець, з села Олександрівка, працівниця культури, разом з бібліотекою зорганізували еко-майстерню «Твій стиль – Екобібліотекстиль». Зі вживаних речей в бібліотеці почали шити еко-торбини, серветки, фартухи, з дітьми подушечки для голок. Якраз сама ідея зародилася і планувалась, обговорювалась в телефонному режимі під час жорсткого карантину, а почалась реалізація вже під час послаблення карантинних заходів.

Редакція: В цілому, наскільки вміло сільські жінки оперують діджитал-інструментами? Яких знань не вистачає?

Люба Кан: Найголовніша перешкода в сільській місцевості – це якість, як Інтернету так і мобільного зв'язку. Жінки опанували соціальну мережу Facebook, створюють і адмініструють групи, користуються Telegram, менше Instagram. Не використовують можливості створення Google документів. Не вистачає важливого вміння - формування змістовного контенту. Донесення до громадськості своїх ідей, створення особистого бренду. Щоб почати використовувати цифрові інструменти, про них потрібно знати і не просто знати, що вони існують, а й спробувати ними скористатися і зрозуміти, яку вони мають користь. Подолати внутрішній супротив, інертність до нового. Адже вміння оперувати онлайн-інструментами допоможе втілити власні ініціативи, знайти партнерів, однодумців,

отримати підтримку, як експертну, так і фінансову.

Редакція: Які нові для себе методи, шляхи, алгоритми онлайн-роботи Ви сформували для себе?

Люба Кан

Люба Кан: В першу чергу, попрацювавши в Zoom і Google Meet, зрозуміла, які це нереальні можливості для навчання, спілкування, налагодження партнерства з однодумцями з будь-якого місця, адже немає територіальних обмежень, і це нереально круто. По-друге, взявши участь в одному з навчань, працювали в групах, в окремих кабінетах онлайн, для мене це було відкриття. Тож, маю амбітні плани розробити серію тренінгів для жінок і запустити пробний майстер-клас в онлайн-режимі. Стосовно моїх методів ефективного спілкування, то для мене це спільні чати в Telegram, Google документи, групи в Месенджер, Viber.

Редакція: На Вашу думку, на скільки онлайн-освіта замінила офлайн?

Люба Кан: Онлайн-освіта сьогодні - це вже не освіта майбутнього, це виклик сьогодення. Пандемія стала своєрідним детонатором і змусила нас до того. Звичайно

ж, віртуальне спілкування не замінить реальне, але вже таким, як раніше, навчання не буде. Спробувавши один раз захочеться ще. В мене син - підліток, він просто в захваті. Онлайн-освіта дає можливість індивідуального підходу, різноманіття вибору тем навчання, комфортного місця і часу.

Редакція: Як Ви вважаєте, чи сприяє діджиталізація розвитку демократії на локальному рівні? (Якщо так, то яким чином/якщо ні – чому?)

Люба Кан: Діджиталізація – друг демократії. Колись в мережі побачила такий заголовок, якраз згодився. Цифрові технології дозволяють не просто написати коментар, висловити свою позицію, в деяких випадках випустити пар, хоча це теж іноді корисно, а й дають реальні важелі впливу - участь в обговореннях, звернення, петиції. Сайти органів виконавчої влади, блоги, сторінки в соціальних мережах, групи не лише інформують про основні події, а й сприяють залученню до громадської участі, налагодження діалогу, об'єднанню жителів. Саме онлайн-інструменти дають відчуття приналежності до процесу прийняття важливих рішень. Сьогодні, на мою думку, це вкрай важливо.

Редакція: Як видозмінилася робота громадських активістів під час пандемії щодо того, з якими труднощами зіткнулися, які нові методи апробували для підтримки діяльності в умовах карантину, яких успіхів вдалося досягти?

Люба Кан: Змінився вектор у всіх сферах громадської діяльності, сьогодні це подолання наслідків пандемії. Непросто з реального формату діяльності трансформуватися у віртуальний. Для організацій, що працюють у великих містах - це простіше, складніше це робити невеликим організаціям. Не всі готові працювати онлайн, не всі володіють потрібними навичками, відсутні технічні можливості. До того ж, коли є реальна загроза життю на перший план виходить особиста безпека. Але для громадських активістів основною цінністю є загальне благо. Тож, опановуємо цифрові інструменти, аби бути на зв'язку з жінками, намагаємося

їх підтримувати інформаційно, емоційно. Плануємо розробити чат-бот «Жінка може», провести просвітницьку анти-стереотипну кампанію в соціальних мережах Facebook, Instagram, YouTube. Готуємо проєктну пропозицію по розвитку лідерських якостей і сприянню участі жінок з сільської місцевості в виборчих кампаніях.

Сучасні виклики освіти в умовах пандемії

Оксана Абрамова, кандидат педагогічних наук, доцент Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка (м. Кропивницький), освітня експертка про те, чи впоралася сфера освіти з умовами, які постали під час пандемії COVID-19, як використовувалися онлайн-інструменти, які ризики онлайн-навчання та чи готова сфера освіти розпочати навчальний рік онлайн.

Суспільство в цілому було не готовим до різкого переходу на дистанційні форми навчання, а ні психологічно, а ні технічно. Перші 2 тижні майже всюди «освіта завмерла» в очікуванні інструктажів та вказівок від керівних структур. Коли стало зрозумілим, що карантин надовго увійшов у наше життя, і навчальний рік необхідно буде завершувати в дистанційному форматі, освіта потроху почала реагувати та пристосовуватися до реалій сьогодення.

Говорячи про те, чи впоралася система освіти із навчанням у період карантину складно, адже усе залежало від кожного конкретного випадку, регіону, педагогічного колективу, їхньої готовності працювати у таких умовах та навиків роботи із цифровими пристроями. Зараз багато освітян говорять про те, що найбільше постраждали незахищені верстви населення, учні та вчителі, що банально не були забезпечені технічними можливостями: планшет, комп'ютер, сучасні засоби зв'язку, доступ до інтернету тощо.

Зараз проводиться багато опитувань, де в цілому вказано, що більшість дітей продовжували навчання під час карантину (наприклад, <https://eo.gov.ua/wp-content/uploads/2020/04/Rezultaty-opytuvannia-22Navchannia-ditey-pid-chas-karantynu22.pdf>).

Найдоступнішим засобом комунікації для учасників освітнього процесу став смартфон (це і із власного досвіду), тому організація дистанційної освіти здійснювалася через соціальні мережі та месенджери, зокрема, Viber у поєднанні із застосуванням різних ресурсів, у залежності від виду та мети

Оксана Абрамова

заняття. Viber слугував для обговорення нагальних питань, що виникали між учасниками освітнього процесу, розсилки оголошень, завдань, посилань на інші освітні ресурси дистанційного навчання тощо.

Найпопулярнішими інструментами та платформами для здійснення дистанційної освіти стали Moodle, Zoom, Google Classroom, YouTube тощо. Для вчителів існує низка українських платформ та ресурсів для самоосвіти: На Урок (<https://naurok.com.ua/webinar>), Prometheus (<https://prometheus.org.ua/>), EdEra (<https://www.ed-era.com/>) та інші.

Для обміну файлами застосовували хмарні середовища (Google) та електронну пошту (gmail.com), соціальні мережі й месенджери (Viber), завантаження файлів у Moodle тощо. При конфлікті версій програмного забезпечення у надісланому файлі могли ставатися певні проблеми, наприклад, були такі випадки, коли відбувалося злиття слів (зникали пробіли між словами), змінювалося розташування тексту чи фото на аркуші тощо.

Сьогодні, на мою думку, скоріше, треба говорити не про дистанційне, а запровадження змішаних форм навчання. Дистанційне навчання не спроможне повністю компенсувати взаємодію між педагогами та учнями/студентами, забезпечити формування необхідних компетенцій та м'яких навичок. Для забезпечення освітнього процесу у форматі дистанційного чи змішаного навчання із нового навчального року 2020/2021 необхідно вже зараз здійснити велику підготовку у навчанні педагогічних кадрів, забезпеченні технічними можливостями, психологічній підтримці усіх учасників освітнього процесу, детально вивчити стан готовності закладів освіти до такого навчання. Там, де будуть виявлені проблеми із технічним забезпеченням, необхідно спрямувати цільові субвенції для організації дистанційного чи змішаного навчання.

Особисто мені імпонує варіант запровадження змішаного навчання, коли, наприклад, лекції для великої кількості слухачів, може відбуватися як вебінар чи відео-лекція, а практично-лабораторні заняття, інтерактив здійснюватиметься в аудиторіях та лабораторіях у режимі живого спілкування учасників освітнього процесу.

Також вважаю, що доцільним буде зменшення наповнюваності класів/груп. Важливим є сприйняття суспільства позиції, що педагог організовує освітній процес, дитина повинна навчатися, а батьки забезпечити можливості дитині навчатися, державні інституції здійснювати всіляку підтримку усіх учасників освітнього процесу.

Анна Орловська про точки опори під час кризи: лідерство, бренд і діджиталізація

Анна Орловська, засновниця тренінгового центру “Мозайка”, м. Олександрія, Кіровоградська область, soft skills (м'які навички) тренерка, менторка.

Редакція: Як стати лідером думок на локальному рівні? Зокрема, за допомогою соціальних мереж?

Анна Орловська: Масштаб не має значення. Щоб стати лідером потрібно дві речі. По-перше, мати ціль і уявляти як її досягнути. По-друге, вміти об'єднувати людей навколо себе для втілення цієї цілі. Кожен може стати лідером, але багатьом комфортніше бути веденими, а не вести самим. Також, на мою думку, хороший лідер характеризується тим, що відповідає за результат, постійно вчиться і надихає власним прикладом. Тепер про лідера думок. Він має системно, публічно, висловлювати свою позицію і залучати людей до досягнення цілі через ЗМІ та соціальні мережі. Залежно від характеру цілі лідер повинен визначити свою аудиторію, зрозуміти її мову та вибрати найзручніші канали. Наприклад, я бажаю розвивати soft skills у підлітків. Для прямої комунікації обираю Instagram або Likee. Але якщо мені потрібно продати Курс 10 Soft skills “Прокачка”, то насамперед я рекламую його у Facebook та Viber, адже їх читають батьки, які приймають рішення про придбання курсу.

Редакція: Як громадському активісту створити персональний бренд? Як створити бренд для ГО? Чому це актуально?

Анна Орловська: У кожного є персональний бренд, незалежно від того, чи займаєтеся ви його розвитком, чи ні. Бренд - це те, що про вас говорять інші. До речі, багато людей говорять саме те, що ви їм кажете. Тому починати розвиток персонального бренду слід із відповідей на питання “Хто я?”, “Навіщо мені бренд?”. Людина-бренд завжди знає хто вона і використовує свій бренд для досягнення особистих цілей. Адже сильний

персональний бренд допомагає отримати додаткові можливості, прискоритися, підвищує власну цінність і ціну, допомагає впливати на розв'язання проблемних ситуацій, виділяє на фоні конкурентів.

Щоб створити бренд потрібно кількість комунікацій помножити на свої експертні ролі, соціальні і яскраві особисті риси. Те ж саме стосується ГО та будь-якої іншої організації. Визначайте ролі, що хочете позиціонувати і невтомно доносьте їх. Саме поєднання експертних ролей, соціальних і персональних чи командних особистих рис робитиме бренд унікальним. Також щоб впливати на те, що про вас говорять сегментуйте оточення, голосно заявляйте про свої ролі і компетенції, знайдіть наставників, спілкуйтеся, вчіться і навчайте,

Анна Орловська

експериментуйте. Пам'ятайте, що хороший організаційний бренд викликає довіру, дорожче коштує, об'єднує прихильників. На практиці рекомендую починати з публікації 9 основних постів (знайомство, представлення продуктів, роз'яснення як скористатися, як замовити, обрати, відгуки, яку користь надаєте). Потім запускайте просування серед знайомих і лише за цим рекламу. У Facebook групі MozaikaStudy я детальніше розповідаю як розвивати персональний бренд крок за кроком. Приєднуйтеся якщо готові вчитися та діяти.

Редакція: Соціальне підприємство Тренінговий центр «Мозаїка» - яка його мета, що дає Олександрії, чи охоплює інші населені пункти? Що цікавого пропонує і чи доступно?

Анна Орловська: Місія “Мозаїки” звучить так: розкриваємо потенціал на максимум і надихнути кожного клієнта на розвиток. Спеціалізується тренінговий центр на розвитку soft skills, навичок майбутнього, організаційному і особистому розвитку. Цільовою аудиторією є підлітки, жінки, малі підприємці і громадські активісти.

Якщо ви запитаете чому тренінговий центр “Мозаїка” сфокусована на розвитку soft skills, я відповім, що ще навчаючись у Інституті лідерства та управління УКУ дослідила, що “прокачка” soft skills - це страховка від бідності та ключ до успішної самореалізації. В однаковій мірі ця теза стосується і досвідчених спеціалістів, і молоді, яка тільки визначається з професією. Soft skills допомагають адаптуватися до змін у сьогодишньому, непередбаченому світі і зробити так, щоб професіонал із розвинутими hard skills раптом не опинився без роботи просто тому, що не встиг вчасно переорієнтуватися. А молодь, що стоїть перед вибором професії, сфокусувавшись на розвитку затребуваних у майбутньому навичок, зможе успішно самореалізуватися і не залишиться безробітною через автоматизацію. Навіщо ми працюємо у Олександрії Кіровоградської області, але всі освітні продукти плануємо виводити онлайн. Пропонуємо клієнтам тренінги з особистого та організаційного розвитку, консультації з профорієнтації, стратегічного розвитку, розробку креативних комунікаційних кампаній. Вартість кожного тренінгу або консультації в середньому складає 200-250 грн. І за відгуками наших клієнтів ціна абсолютно виправдана. До речі, багато рекомендацій з розвитку тої чи іншої навички можна знайти у соціальних мережах на наших сторінках: Тренінговий центр “Мозаїка” або [instagram.com/mozaikastudy](https://www.instagram.com/mozaikastudy). Підписуйтеся самі і рекомендуйте знайомим!

Редакція: Як видозмінилася робота громадських активістів під час пандемії

щодо того, з якими труднощами зіткнулися, які нові методи апробували для підтримки діяльності в умовах карантину, яких успіхів вдалося досягти?

Анна Орловська: Наша команда планувала запустити Курс 10 SOFT SKILLS “Прокачка” у березні 2020 року, але через пандемію ми відклали запуск до осені. Звісно можна було б розпочати навчання у Zoom форматі, але це наш новий освітній курс. Хочеться спочатку працювати з підлітками особисто, протестувати навчальну програму, отримати зворотній зв'язок, вдосконалити продукт і тільки потім запускати онлайн.

«Людина-бренд завжди знає хто вона і використовує свій бренд для досягнення особистих цілей»

Також більш чим на два місяці нам довелося скасувати всі живі тренінги. Команда “Мозаїки” прийняла рішення дочекатися послаблення карантину, бо онлайн не здатен повністю замінити офлайн освіту. З власного досвіду я знаю, що коли йде вебінар, то і тренеру, і учасникам для повноцінного “включення” та отримання результату потрібно докладати вдвічі більше зусиль. До того ж наша цільова аудиторія під час карантину була або перевантажена онлайн навчанням, або зайнята перелаштуванням робочих процесів. Тому, тренінговий центр “Мозаїка” використав карантин для розробки нових навчальних програм, запуску проекту з розвитку персонального бренду. Я особисто запросила громадських лідерів і підприємців з усієї України приєднатися до групи MozaikaStudy щоб разом розвивати персональні і організаційні бренди. Наразі проект об'єднує 80 осіб із 15 областей. Десяток учасників активно взялися за розвиток своїх брендів і вийшли за рамки навчальної програми, почали експериментувати з форматами взаємодії з своєю цільовою аудиторією, діляться досвідом у групі та беруть участь у обговоренні нових завдань.

Щодо формату, то в нас майже нічого

не змінилося. З моменту створення “Мозаїки” члени команди працюють дистанційно, документи разом редагуємо і зберігаємо на Google Drive, для комунікації використовуємо Facebook Messenger, маємо спільний чат команди і чат із Асоційованими членами. За потреби обговорити робочі питання традиційно використовуємо Google Meet. Думаю, завдяки вже наявному досвіду дистанційної роботи і гнучкому плануванню ми оминули більшість труднощів і з поганим Інтернетом у сільській місцевості, і з обмеженим доступом до громадського транспорту, і з переналаштуванням офлайн форматів у онлайн.

Редакція: Які діджитал інструменти ви використовуєте у своїй роботі? Ваша особиста скарбничка в професійному користуванні.

Анна Орловська: Повторюся, у щоденній роботі насамперед використовуємо Google інструменти: Gmail, диск, календар, відеодзвінки. Раніше я особисто ще використовувала Google Keep. Та після переходу на техніку Apple більша активно почала використовувати вбудовані списки з нагадуваннями і нотатки. З цікавості наразі тестую ще Todoist. Можливо, цей планувальник теж сподобається і “приживеться”. З початком карантину звісно додалися і нові інструменти. Наша команда почала активно використовувати Google Classroom і Zoom. Паралельно із збільшенням кількості проєктів для організації командної роботи плануємо опанувати Trello.

Редакція: Яким чином діджиталізація сприяє розвитку демократії? Ваша експертна думка щодо розвитку демократичних процесів з допомогою діджитал-інструментів в умовах пандемії?

Анна Орловська: Діджиталізація однозначно позитивно впливає на розвиток демократії, особливо в умовах карантину, коли масові зібрання заборонені і фізично небезпечні. Потужним інструментом впливу на демократичні процеси вважаю електронні петиції. З їх появою людям нарешті не потрібно збиратися особисто, щоб підписувати аркуш паперу. Натомість,

мільйони можуть одночасно з'єднатись між собою через електронну пошту та додати свої імена до електронної петиції за лічені секунди. І, звісно, соціальні мережі, такі як Instagram, Facebook, Messenger, Viber, Telegram, WhatsApp – на мій погляд є «рушійною силою демократичних повстань».

Робоча зустріч з клієнтами центру

Наприклад, 27 березня я особисто брала участь у першому онлайн-мітинг «Ні – знищенню культури!». Виступали проти урізання бюджетного фінансування на галузь культури. Мітинг відбувся у форматі zoom-конференції. Близько 3,4 тисячі людей за оцінкою організаторів взяли участь лише через Facebook, понад 2,5 тисячі глядачів приєдналися у YouTube. Загалом, було зафіксовано близько 10 тисяч охочих долучитись до акції з усіх куточків України, але через технічні можливості одночасно брати участь у заході могли лише 1000 учасників, однак протягом онлайн-мітингу, що тривав близько півтори години, учасники змінювались. Як результат, завдяки такій онлайн активності громадян фінансування культури у 2020 році зменшать, але не так сильно, як планувалось. Тому, я переконана, що в умовах пандемії розвиток діджитал-інструментів стане ще актуальнішим. До речі, влада обіцяла запустити “Державу у смартфоні”. Саме час завершити реформу, адже завдяки зменшенню соціальних контактів, можна не лише запобігти ймовірній корупції, а й буквально врятувати життя людей.

«НДО-Інформ» — видання з 20-річною історією

Бюлетень «НДО-Інформ» «відсвяткував» своє 20-річчя. Видавництво розпочато ще в далекому 1999 році. Ініціатива створення інформаційного бюлетеню для громадських активістів бере початок із Центру підтримки творчих ініціатив (ЦПТІ), який потім реорганізувався в громадську організацію «Інститут соціокультурного менеджменту» (ІСКМ).

ІСКМ продовжено видання бюлетеню, який із роками удосконалюється, поповнюється новими розділами та розширює сфери охоплення. Починаючи з 90-х року було випущено 57 номерів. Бюлетень займає свою нішу в громадському секторі, наповнюючи його новими випусками, які приходять на допомогу активістам громадських організацій, працівникам закладів культури, посадовцям органів виконавчої влади, місцевого самоврядування, журналістам та всім, хто цікавиться суспільним життям сучасної України.

639 матеріалів вміщують у себе сторінки бюлетеню — статті на актуальні теми, інтерв'ю з відомими громадськими активістами, вітчизняними та зарубіжними фахівцями розвитку громад, діячами культури, представниками влади.

186 авторів мали змогу представити свої авторські статті. У бюлетені публікувалися унікальні матеріали від таких авторів, діяльність яких привнесла в громадських простір багато позитивних змін: Лев Абрамов, Руслан Краплич, Збігнієв Меруньски (Польща), Анна Міодинська (Польща), Леонід Жовтило, Ірина Чемерис, Айдер Сеїтосманов, Олена Кваша, Олександр Солонтай, Олександр Корінний та інші. Кожен учасник/учасниця проєктів ІСКМ мали можливість розповісти про свої ініціативи, успіхи роботи із громадою.

Кожна обкладинка бюлетеню несла мотиваційний слоган від команди ІСКМ,

наприклад:

- «Розвиток починається з довіри» («НДО-Інформ» № 1 (57), 2019)
- «Реформи не для людей, а з людьми» («НДО-Інформ» № 1(53), 2017)
- «Ми змінюємо людей, а люди змінюють громади» («НДО-Інформ» № 1(52), 2016)
- «Зміг сам — навчив іншого — виграли всі!» («НДО-Інформ» № 1(51), 2015)

Видання переросло з інформаційного бюлетеню в повноцінний журнал, щороку

змінюючи свій вигляд відповідно сучасних стандартів. Але розпочинали все як усі — «чорним по білому», а вже з роками журнал наповнювався новими фарбами, обличчями та змістом.

Видання ІСКМ - методична скарбничка для громадського активіста

Одним із напрямків діяльності ІСКМ є розробка навчально-методичної літератури, інформаційних матеріалів, журналів та документування знакових подій. Командою Інституту соціокультурного менеджменту починаючи з 1999 року розроблено 128 видань. Друковані версії видань, а це близько 72000 примірників, розповсюджені по бібліотеках нашої країни. Кожне видання безкоштовно доступне в електронному вигляді на сайтах ІСКМ.

Які видання варто прочитати громадському активісту?

З поміж усіх наших видань, ми хочемо виокремити п'ятірку, що мають доволі високий індекс цитування серед науковців за даними наукометричної бази Google Scholar (Гугл Академії). Видання, як методичні інструменти, стануть корисними у роботі для бібліотекарів, працівників будинків культури, громадських активістів, які займаються розвитком культурного осередку в громадах.

1. Видання «Цільові програми та механізми по забезпеченню прозорості у процесі їх реалізації», що має 45 посилань в Google Scholar.

Рік видання 2010. Автори Абрамов Л.К., Азарова Т.В.

Навчальний посібник дає уявлення про теоретичні та практичні аспекти програмно-цільового методу управління на регіональному рівні. Особливий акцент зроблено на методиці забезпечення прозорості процесу реалізації цільових програм та залученні громадськості до цього процесу. Видання стане корисним порадиником виконавцям цільових програм та їх клієнтам.

2. Видання «Технологія оцінки соціальних програм та проектів», що має 26 посилань в Google Scholar.

Рік видання 2007. Автори Абрамов Л.К., Азарова Т.В.

У виданні розглянуті теоретичні основи оцінки соціальних програм та проектів, зокрема, поняття «соціальної діяльності» та «соціального проекту/програми»; критерії оцінки соціальної діяльності: ефективність, економічність, результативність; професійні вміння й психологічні якості, необхідні для оцінки програм і проектів. Значна увага приділяється основним етапам оціночної діяльності: вибір проблеми й планування процесу оцінки; збір фактичного матеріалу; кількісний і якісний аналіз фактичного матеріалу; написання звіту

3. Видання «Центр місцевої активності для розвитку громад», що має 20 посилань в Google Scholar.

Рік видання 2012. Автори Абрамов Л.К., Азарова Т.В.

Спираючись на практичний досвід нашої організації та діяльність наших партнерів, що поділяють нашу точку зору, ми розробили наступне видання на поміч громадським активістам «Центр місцевої активності для розвитку громади».

Розвиток громади – основна мета діяльності громадського активіста. Центр місцевої активності як суспільний інститут розвитку громади. Анімація громадського життя як технологія розвитку громади. Соціальний капітал – індикатор розвитку громади

4. Видання «Центр місцевої активності на базі будинку культури: методологія та технологія розвитку територіальної громади», що має 16 посилань в Google Scholar.

Рік видання 2010. Автори Абрамов Л.К., Азарова Т.В.

Видання на основі закордонного та вітчизняного досвіду вирішення соціальних проблем на локальному рівні висвітлює теоретичні та практичні аспекти можливої адаптації будинків культури до сучасних потреб територіальних громад за рахунок впровадження концепції центру місцевої активності.

5. Видання «Інформаційне забезпечення процесу рішення соціальних проблем на місцевому рівні», що має 14 посилань в Google Scholar.

Рік видання 2003. Автори Абрамов Л.К., Азарова Т.В.

Дане видання містить такі розділи: рішення соціальних проблем на місцевому рівні; інформаційний простір та інформаційний обмін; роль інформаційного обміну у вирішенні соціальних проблем; інформаційний потенціал третього сектору; ЗМІ та громадянське суспільство; традиційні форми взаємозв'язку НДО та ЗМІ та ін. Підручник містить велику кількість вправ та завдань для самоконтролю.

Команда ІСКМ

Summary

Life mode online (p. 2)

About the project of the Institute of Socio-Cultural Management "Transition to digital mindset", supported by the Democracy Commission Small Grants Program of the U.S. Embassy to Ukraine.

Valentina Chuguevets: "21 centuries is absolutely other world" (p. 3)

Valentina Chuguevets, a civic activist, about the organization's activities during the quarantine period.

Distance education for public activists during quarantine (p. 4)

Rostislav Zaitts, civic activist, assistant for youth policy programs at the International republic institute about distance learning during quarantine period.

Easy to work where you are always supported (p. 7)

Natalia Soldatenko about remote work, cooperation with colleagues and library users during the quarantine period, we talked to the head of the Pryutivka branch library of Oleksandriia district of Kirovohrad region.

Adapting civil society to the challenges of COVID-19 (p. 9)

Leonid Zhovtilo, trainer, expert of community development about how NGOs have been able to adapt to the challenges of the pandemic.

Rural women, digital and pandemic (p. 12)

Luba Kan, trainer, about the activity of women in rural areas during quarantine period and work with online tools.

Modern calls of education in the conditions of a pandemic (p. 14)

Oksana Abramova, educational expert, about whether education coped with conditions which appeared during a pandemic COVID-19 as online tools what risks of online training and whether education is ready to begin academic year online were used.

Anna Orlovska about points of support during crisis: leadership, brand and digitalization (p. 16)

Anna Orlovska, founder of the training center "Mosaic", soft skills trainer, mentor.

NGO-Inform is a publication with a 20-year history (p. 19)

20 years of NGO-Info - brief information.

ISCM editions - methodical treasury for a civic activist (p. 19)

Replenishing the methodical treasury of the civic activist with editions of the Institute of Socio-Cultural Management.

Перехід до цифрового мислення / Transition to the digital mindset

Тривалість проекту: 1 липня 2020 року – 31 грудня 2020 року.

Джерело фінансування: Фонд сприяння демократії Посольства США в Україні.

Бюджет проекту: \$18 825 (\$17875 від Фонду сприяння демократії Посольства США в Україні; \$950 від Інституту соціокультурного менеджменту).

Географія проекту: Кіровоградська область.

«Перехід до цифрового мислення» це проект, що спрямований на сприяння розвитку локальної демократії через підвищення компетентності громадських активістів Кіровоградської області з питань інформаційного забезпечення реалізації громадських ініціатив у громадах Кіровоградської області з використанням діджитал-інструментарію, створення інформаційно-комунікаційних центрів при закладах культури.

ПРОЄКТ ПЕРЕДБАЧАЄ:

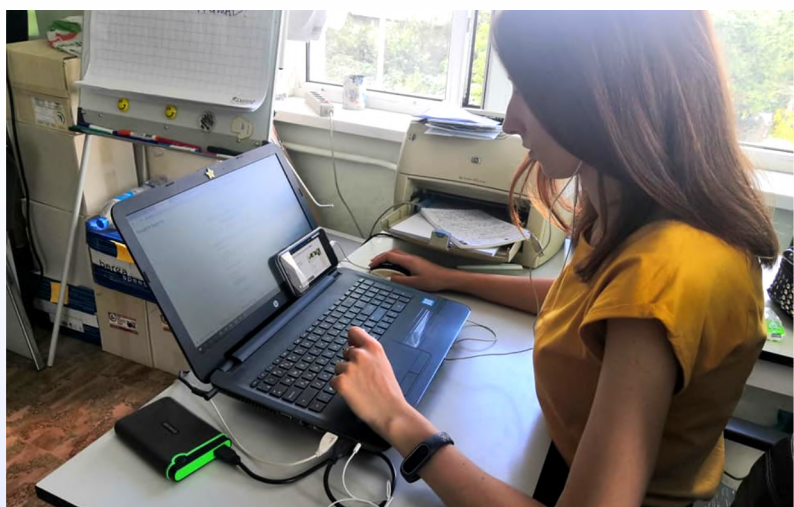
- проведення комунікаційного заходу у форматі круглого столу з метою обговорення питань щодо ролі діджиталізації в розвитку демократії на місцевому рівні й участі громадських активістів у цьому процесі.
- проведення чотирьох тренінгів, що сприятимуть набуттю практичних знань та умінь громадських активістів із питань реалізації громадських ініціатив в епоху діджиталізації.
- проведення двох навчальних вебінарів щодо представлення актуальної інформації, методів та шляхів управління інформаційними матеріалами в сучасних умовах та використання діджитал можливостей у громадському секторі.
- випуск електронної версії інформаційного бюлетеню «НДО-Інформ» №1(58), 2020.
- випуск електронної версії «Матеріалів круглого столу».
- надання консультаційної підтримки та супровід учасників проекту в реалізації громадських ініціатив.

©Інститут соціокультурного менеджменту
25000, офіс №1 (2 поверх), вул. Олега Ольжича, 75-а,
м. Кропивницький, Україна

Фото-дайджест "Перехід до цифрового мислення"

adm.iscm@gmail.com

www.iscm.org.ua | www.lacenter.org.ua | www.lac.org.ua